

rebus ad quas concluditur; tum testimonium sensuum aut hominum, quo indubitabiliter innotescunt nobis proprietates partium in qualibet specie observatarum.

PRINCIPIUM INDIVIDUATIONIS.

349. OBS. Quidquid existit, illud existit unum & singulare: id autem per quod res qualibet est in se singularis & una, potius quàm multiplex, est ipsi *Principium individuationis*. Duplex distinguitur in rebus principium individuationis: aliud manifestativum; aliud formale, seu constitutivum.

I. *Principium individuationis manifestativum* est id quod nos in cognitionem rei singularis ita deducit, ut illam rem ab omni alia discernamus. Talia sunt diversa rerum accidentia, quæ duplici hoc carmine exprimentur; & quæ vix ac ne vix quidem possunt unquam in duplici individuo reperiri:

Forma, figura, locus, tempus, cum nōmine, sanguis, Patria: sunt septem quæ non habet unus & alter.

II. *Principium individuationis formale*, seu constitutivum, est id quod absolutè & intrinsecè determinat aliquam naturæ speciem, verbi gratia, naturam humanam, aut naturam angelicam, aut naturam leoninam, ut sit tale individuum, potius quàm aliud.

Circa quod dicendum est Naturam quamlibet existentem, *individuari per semetipsam*; nempe, per intrinsecam suæ essentiae constitutiva. Nihil enim requiritur præter intrinsecam illa rei cuiuslibet constitutiva, ut sit realis inter naturas distinctio; ut Petrus sit Petrus, & non Paulus; ut quercus A sit quercus A, & non quercus B; ut angelus M sit angelus M, & non angelus N; & sic de cæteris.

Amandanda est ergo iterum in regionem chimerarum vesana illa Scotistarum opinio, juxta quam existunt *communes in omni specie Naturæ*: quibus superveniunt *individuales quædam Formalitates*, quarum ope communis quilibet natura individuatur, seu in varia convertitur individua.

ARTICULUS QUARTUS.

ENS QUATENUS CAUSALE:

SEU DE CAUSALITATE ENTIIUM.

350. DEF. *Causa* est res omnis quæ influit in existentiam alterius rei, qualiscumque sit illius rei influxus: res verò in quam exercetur & ad quam terminatur ille influxus, est *Effectus* illius causæ. *Causa* alia dicitur efficiens, alia instrumentalis, alia occasionalis, alia moralis, alia finalis, alia exemplaris.

I. *Causa efficiens*, quæ præcipuum inter causas locum obtinet, est illa quæ per vim sibi propriam operatur. Talis est Deus, respectu Mundi ab ipso olim creati & conditi, ab ipso permanenter moti & gubernati. Talis est Anima humana, respectu judiciorum, ratiociniorum, volitionum, quæ ab ipsa producentur.

II. *Causa instrumentalis* est ipsummet instrumentum, quo utitur causa efficiens ad operandum. Sic *Ensis* est instrumentalis causa vulneris lethiferi, quo occiditur homo ense perforatus.

III. *Causa occasionalis* est ea, quæ per se non operatur effectum; sed, quæ est vera occasio qua posita produciatur effectus, & sine qua posita effectus non produceretur (351).

Sic, in systemate recentium Philosophorum qui asserunt & demonstrant omnem motum à Deo solo efficienter produci: si globus A in globum B impingatur, *globus percutiens* non producit ex se & ex proprio penu motum in globo percusso; sed est mera occasio qua posita Deus per semetipsum producit in globo percusso motum, & sine qua posita motum in globo percusso non produceret Deus.

Causa occasionalis locum habet aut habere potest, tum in actione materiæ in materiam, tum in actione materiæ in spiritum, tum in actione spiritus in materiam. Corpus aliquod motum est causa occasionalis motus in cor-
Tom. I.

pore obvio producti. Motus naturalis nostrorum organorum materialium, est aut esse potest causa occasionalis variarum in anima nostra cognitionum & sensationum. Ideæ & sensationes & volitiones animæ nostræ, sunt aut esse possunt causa occasionalis variorum in corpore nostro motuum.

IV. *Causa moralis* est ea quæ suadendo, alliciendo, consilium dando, motiva suggerendo, impellit causam efficientem ad agendum. Sic prava exempla & prava colloquia, sunt causa moralis alieni peccati.

V. *Causa finalis* est ipse finis quem in aliqua re peragenda sibi proponit causa intelligens: movet illa causa, ille finis, per bonitatem sui cognitam.

In influxu causæ moralis, duplex est prioritas; alia finis, alia mediæ: finis est prior in intentione; medium est prius in executione. Verbi gratia, Scientia acquirenda est finis Philosophi: studium est medium ad scientiam acquirendam. Porro, scientia acquirenda est prior in intentione; est enim idipsum quod intenditur: studium debet esse prius in executione; est enim medium omnino necessarium ad scientiam acquirendam.

VI. *Causa exemplaris* est imago operis producendi, in mente operantis delineata: quæ imago regit operantem, ut rectè operetur. Sic Artifex, qui novam aliquam machinam excogitavit, in ipsa exterius construenda, dirigitur imagine exemplari quam mente gerit; & cui assimilat opus quod molitur.

351. ADN. I. *Causa omnis* est libera aut necessaria, in actu primo aut in actu secundo.

I. *Causa libera* est ea quæ ex propria sua determinatione agit, cum cognitione finis.

Causa necessaria est ea quæ agit ex inevitabili & irresistibili aliquo impulsu; & quæ ad unum, aut ex natura sua, aut ab aliquo extrinseco, invincibiliter determinatur.

II. *Causa in actu primo*, est ea cui nihil deest quomi-

nus possit agere, quæ tamen non agit. Sic Deus est causa in actu primo alterius Solis, quem non creat: quia in Deo est hic & nunc vera & completa potentia creandi alterum solem.

Causa in actu secundo, est ea quæ agit, quæ suum producit effectum. Sic Deus, dum singulis instantibus Motum producit & conservat in Natura, est causa in actu secundo.

352. ADN. II. Potest Res aliqua rem aliam continere triplici modo; scilicet, vel formaliter, vel eminenter, vel virtualiter.

I. *Res una rem aliam continet formaliter*: quando in re continente, sub propria sua forma existit res contenta,

Sic in ovo fecundato continetur formaliter germen animalis assimilati huic speciei, à qua partum est ovum. Sic in nube cœlum obrumbrante, continebantur formaliter aquæ illæ guttulæ, quæ inde in densam delabuntur pluviam.

II. *Res una rem aliam continet eminenter*: quando res eminenter continens quasdam habet in semetipsa proprietates generis superioris & excellentioris, quæ possint id omne præstare & perfectiori præstare modo, quod præstarent proprietates rei eminenter contentæ.

Sic Deus continet eminenter intelligentiam hominis, vim tauri aut leonis, virtutes omnium creaturarum. Sic dignitas regia continet eminenter dignitatem Principis aliasque inferiores dignitates.

III. *Res una rem aliam continet virtualiter*: quando res continens habet in semetipsa vim & potentiam producendi rem virtualiter contentam.

Sic Deus continet virtualiter alterum Solem. Sic Anima mea virtualiter continebat eas speculationes, ea iudicia, ea ratiocinia, quæ nunc parturit.

353. OBJECTIO. Sola causa efficiens influit in effectum:

*

ergo soli causæ efficienti convenit allata definitio, ipsumque causæ nomen.

RESP. Nego ant. Sola causa efficiens in effectum influit, producendo effectum: aliæ causæ influunt in effectum, faciundo ut producat aut ut taliter producat. Ergo in effectum non influit sola causa efficiens: quandoquidem & aliis causis suam realiter existentiam debet effectus.

GENERALIA CIRCA CAUSAS PRINCIPIA.

354. ASSERTIO I. *Causa quæ agit, evidenter existit: unde ab effectu visibili ad causam invisibilem rectè assurgitur.*

DEM. *Actio est proprietas realis & physica, quæ evidenter non potest convenire nisi enti alicui existenti: ergo evidenter existit causa quæ agit.*

Hinc, ex cogitationibus nostris, demonstratur inesse nobis Principium aliquod cogitandi capax: ex visibili Mundi hujus motu & ordine, demonstratur existere in rerum Natura, principium aliquod a quo producat illè ordo & motus: ex effectu quocumque, demonstratur existere realem & physicam illius effectus causam; quamvis propria hujus causæ natura foret nobis aliunde incognita & incomprehensibilis. Q. E. D.

355. ASSERTIO II. *Causæ attribui non debet effectus, qui vim causæ exsuperet: unde, quidquid est perfectionis in effectu, illud totum esse aut formaliter aut eminenter aut virtualiter in causa necesse est. (350).*

DEM. Cum Perfectiones effectus, influantur à causa quæ dat esse effectui: plus perfectionis non potest habere effectus, quam in ipsum influi potest à causa; nec plus perfectionis potest influere causa in effectum, quàm ipsa habet.

Hinc Materix non potest attribui *Intellectio*: si intel-

lectio excedat vim & activitatem materix. Hinc, *motus & ordo Naturæ visibilis*, non potest attribui aut materix aut casui: si materix & casui nulla evidenter sit virtus, unde tales emanare possint effectus. Hinc, ex virtute *Causæ necessariæ*, quæ omnem suam activitatem semper & ubique exerit, æstimari potest quantitas effectus futuri: ex quantitate effectus, quantitas virtutis in causa existentis. Q. E. D.

256. ASSERTIO III. *Natura humana potest à Deo elevari, tum ad finem supernaturalem appetendum, tum ad actus supernaturales producendos.*

DEM. Ad supernaturalem hanc Naturæ humanæ elevationem, requiritur & sufficit ut naturæ humanæ manifestet & proponat Deus aliquem finem, qui non sit illi naturaliter debitus; ut naturæ humanæ suppeditet Deus supernaturalia quædam auxilia, quibus naturales illius facultates extendantur, perficiantur, actibus ordinis superioris applicentur: atqui utrumque illud evidenter potest fieri.

I. Possibile est evidenter ut Naturæ humanæ, ad cognoscendum verum & amandum bonum natæ, manifestet Deus aliquam veri speciem illi naturaliter incognitam; manifestet & destinet Deus aliquam boni speciem illi naturaliter inaccessam & nullatenus debitam, verbi gratia, beatificam & perennem Dei ipsius in cælis possessionem. Atqui per utrumque illud elevabitur Natura humana ad finem supernaturalem appetendum: ergo ad finem supernaturalem appetendum potest à Deo elevari Natura humana.

II. Possibile est evidenter ut Naturæ humanæ, variis facultatibus veri & boni appetitivis donatæ, suppeditet Deus supernaturalia quædam auxilia, supernaturales quasdam illustrationes & motiones, quibus adjuta & elevata feratur & erumpat in actus quos naturalibus suis relicta viribus non potuisset producere: quibus, inquam, adjuta & elevata, acquiescat quibusdam veritatibus, quæ ipsi naturaliter fuissent ignotæ & impervix; amet & appetat quædam bona, quorum nullam naturaliter cognitionem nullumque

proinde appetitum potuisset habere. Atqui varii illi actus erunt supernaturales; quandoquidem excedunt vires Naturæ humanæ sibi relictæ: ergo ad actus supernaturales potest à Deo elevari Natura humana. Q. E. D.

357. ADN. Sicut ope alicujus *telescopii*, naturaliter elevatur facultas oculi visiva, ad percipienda quædam objecta quæ ipsi forent alioqui invisibilia: sic ope *auxiliorum supernaturalium* elevantur facultates animæ nostræ, ad percipienda & appetenda quædam objecta ordinis supernaturalis.

I. Hinc intelliges non posse elevari potentiam naturalem, nisi ad eos actus quibuscum aliquam jam habet ex se proportionem. Elevatio enim illa potentiæ naturalis ad actus supernaturales, nihil aliud est nisi nova ipsius applicatio, nisi novum ipsius exercitium.

II. Hinc etiam intelliges quid sit esse secundum naturam, supra naturam, contra naturam. *Secundum naturam* est, id quod naturales potentiæ facultates non excedit: *supra naturam* est, quod naturales potentiæ facultates excedit: & *exorbitat: contra naturam* est, quod naturalibus potentiæ facultatibus essentialiter excluditur.

Verbi gratia, secundum meam naturam est, ut cognoscam verum & amem bonum naturalibus meis facultatibus obvium. *Supra meam naturam* est, ut cognoscam verum & amem bonum naturalibus meis facultatibus impervium. *Contra meam naturam* est, ut aliquam substantiam ex nihilo extraham: quia talem à me facultatem essentialiter excludit mea Entis finiti qualitas.

III. Hinc denique intelliges similem aliquam ad actus supernaturales *elevabilitatem* inesse omni alteri potentiæ à Deo dependenti. Potest enim Deus vim cujuslibet potentiæ naturalis supernaturaliter augere, & applicare objectis ipsi naturaliter imperviis.

Illæ rerum elevabilitas ad functiones quasdam ipsi supernaturales, est ipsarum *potentia obedientialis*: potentia passiva, respectu auxiliorum in ipsa recipiendorum; potentia activa, respectu actuum ab ipsa producendorum, si quos reverà per semetipsam producat actus.

ARTICULUS QUINTUS.

ENS QUATENUS RELATIVUM:

SEU DE VARIIS ENTIUM RELATIONIBUS.

358. DEF. *Relatio* est ordo seu respectus entis unius ad aliud: seu, est id per quod unum ens cognitum ducit necessariò in entis alterius cognitionem.

I. Hinc, ubi entis alicujus attributum aliquod aut qualitatem aliquam percipere non poteris, quin venias in cognitionem alterius entis: ibi esse scito *Relationem*.

Sic servum, ut servus est, nosse non potes quin cogites de domino: ergo *servitus*, seu qualitas servi, est relatio. Sic creaturam, ut creatura est, non potes intelligere, quin causam creatorem intelligas: ergo *creatio passiva* est relatio.

II. In qualibet relatione, tria diligenter distinguenda sunt; scilicet, *Subjectum*, *Terminus*, *Fundamentum*.

Subjectum relationis, est res quæ refertur: *terminus* relationis, est res ad quod subjectum refertur: *fundamentum* relationis, est ratio propter quam subjectum refertur ad terminum.

Verbi gratia, in relatione patris ad filium; pater est subjectum: filius est terminus: paternitas est fundamentum, seu ratio fundans relationem, seu id quod facit ut pater referatur ad filium.

Similiter, in relatione filii ad patrem; filius est subjectum: pater est terminus: filiatio est fundamentum: seu est id quod facit ut filius referatur ad patrem.

359. DIVISIO. Triplex distinguitur Relatio; scilicet, essentialis, accidentalis, arbitraria.

I. *Relatio essentialis* est ea cujus fundamentum est aliquid subjecto essentielle, aliquid à subjecto indistinctum.

Talis est relatio creaturæ ad creatorem, effectus ad causam, cognitionis ad objectum, modificationis ad rem modificatam.

II. *Relatio accidentalis est ea cujus fundamentum est aliquid subjectum accidentale.*

Sic Dominus refertur ad Servum suum, per auctoritatem & dominationem; quæ est aliquid accidentale personæ dominantis. Sic Servus refertur ad Dominum suum, per dependentiam & servitutem; quæ personæ servienti est aliquid accidentale. Sic Magister refertur ad Discipulum suum, per traditionem doctrinæ; quæ traditio est magistro accidentalis.

III. *Relatio arbitraria est ea quæ in rebus æstimandis & inter se comparandis tota propè pendet ab uniuscujusque ideis & judiciis.*

Sic in ingeniosa illa Gulliveri Orbem peragrantis fabula, instar gigantis est Gulliverus in insula pygmæorum; instar pygmei, in insula gigantum: unde vides omnem magnitudinem creatam esse relativam, & nihil in se magnum esse magnitudine absoluta. Qui dives est respectu unius, pauper est respectu alterius. Terra, respectu Lunæ magna, respectu Solis est exigua.

Relatio parvi ad magnum, magni ad majus, pauperis ad divitem, ampli ad exiguum, est relatio arbitraria: quia tota pendet ab intellectu res inter se comparante. Cognitio rei in se parvæ, non ducit per se in cognitionem rei in se magnæ: sicut cognitio Patris, per se ducit in cognitionem filii; sicut cognitio effectus, per se ducit in cognitionem causæ.

GENERALIA CIRCA RELATIONES PRINCIPIA.

360. ASSERTIO I. *Dantur in rebus, independenter ab Intellectu, Relationes reales: quas in ipsis detegit, sed quas in ipsis non facit Intellectus.*

DEM. Detegit & observat Intellectus, in Filio, relationem ad partem suam; in servo, relationem ad dominum suum; in sponso, relationem ad sponsam suam; in creatura, relationem ad suum creatorem: ergo illæ relationes

sunt aliquid in se reale, aliquid penitus independens ab intellectu nostro, qui illas in rebus reperit, non ponit Q. E. D.

361. ASSERTIO II. *Relationis essentialis fundamentum non est aliquid realiter distinctum ab essentia Subjecti quod refertur.*

DEM. Idem de aliis relationibus essentialibus sit iudicium, ac de tribus sequentibus.

I. Præcisè posita *Essentia divina*, sublatis per mentem omnibus aliis substantiis, sublatis per mentem omnibus substantiarum quibuscumque modificationibus; concipitur essentia divina referri ad omnia cognoscibilia quæ representet, referri ad omnia possibile quæ possit creare.

II. Præcisè posita *natura creaturæ*, sublatis per mentem aliis omnibus substantiis, sublatis per mentem omnibus substantiarum quibuscumque modificationibus, concipitur creatura habere dependentiam à Deo; & destructa creaturæ dependentia à Deo concipitur tota destrui creatura.

III. Præcisè posita *natura cognitionis alicujus*, sine ulla alia qualicumque entitate substantiali aut modali superaddita; concipitur cognitio referri ad objectum cognitum.

Ergo *relationis essentialis fundamentum* non est aliquid realiter distinctum à natura aut essentia subjecti; non est aliquid physicè superadditum subjecto, aliquid physicè determinans subjectum ut referatur ad terminum. Q. E. D.

362. ASSERTIO III. *Relationis accidentalis fundamentum est aliquid intrinsecè aut extrinsecè accidentale Subjecto quod refertur.*

DEM. Relatio accidentalis est ordo realis & accidentalis unius rei ad aliam. Sed ille ordo realis & accidentalis, nec potest consistere in essentia rei, alioquin esset essentialis; nec in nihilo, alioquin non esset realis, superest ergo ut consistat in aliquo rei accidente, intrinsecè aut extrinsecè. Q. E. D.

363. ADN. Relatio accidentalis potest esse vel intrinseca, vel extrinseca, subjecto quod refertur: prout accidens illud in quo fundatur relatio, est subjecto intrinsecum, vel extrinsecum.

I. Relatio est *intrinseca subjecto* quod refertur: si fundatur in aliqua actione aut passione subjecti. Talis est relatio matris ad filium: fundatur hæc relatio in partu, qui est actio mulieris quæ mater est.

II. Relatio est *extrinseca subjecto* quod refertur: si fundatur in aliqua re accidentali, quæ non sit intrinseca modificatio subjecti. Talis est relatio domini ad servum: fundatur hæc relatio in auctoritate civili aut politica, quæ est aliquod accidens extrinsecum homini qui dicitur dominus.

ARTICULUS SEXTUS.

ENS QUATENUS UBICATUM:

SEU DE SPATIO INFINITO.

364. DEF. *Spatium* est capacitas continendis corporibus idonea: quæ capacitas, si nullis impleatur corporibus, dicitur *Vacuum*.

I. Infinitum in rerum Natura spatium admisere Epicurus, Gassendus, Neuto: admittunt hodie omnes Physici.

In infinito hoc spatio suum habent locum corpora omnia existentia: ita tamen ut corpora omnia existentia, sive moveantur, sive quiescant, non occupent simul sumpta, nisi partem infinitè parvam infiniti illius spatii, quod propè totum remanet vacuum.

II. Nullum spatium à materia distinctum admisit Cartesius; asseruitque perfectum existere *plenum* in rerum natura: ubi nec ullum existat, nec ullum possibile sit vacuum.

In regionem chimærarum, unde evocata fuerat, evanuit cartesiana illa opinio: ubi cum speculationibus metaphysicis & cum observationibus physicis conferri sustinuit.

III. Voluit Leibnitzius spatium nihil esse nisi *ordinem coexistentium*: ita ut spatium inter Terram & Syrium & Polarem interceptum, nihil sit reale, præter ideas sub quibus tria illa corpora concipimus.

Leibnitzianam hanc opinionem, reali omni fundamine destitutam, Sophista magis quam Philosopho dignam, ubi in lucem prodit, impugnavit & exhibilavit in Anglia, alibi dedignata est sana Philosophia.

PROPOSITIO PRIOR.

365. *Spatium, nec est materia ipsa extensa, nec est modificatio aliqua materiæ extensæ.*

DEM. I. Quod recipit, est prius illo quod recipitur: atqui spatium recipit materiam extensam, & materia extensa recipitur in spatio: ergo spatium prius est materia extensa.

Si autem spatium sit prius materia extensa; ergo *materia extensa* non est ipsum realiter spatium: nihil enim potest esse prius seipso.

II. Quod potest existere sine materia extensa, non est *modificatio materiæ extensæ*: atqui spatium potest existere sine materia extensa: ergo spatium non est modificatio materiæ extensæ. Evidens est major, in utroque accidentium modalium systemate (327): unde demonstratur minor.

Evidens est, nemine refragante, posse à Deo annihilari omnia corpora quæ intra hanc Scholam continentur; retentis ad eandem distantiam parietibus; & materia vicina in locum materiæ annihilatæ subire impedita: non minus evidens est, tunc remansurum esse idem Scholæ huic spatium; destructis omnibus quæ ipsam occupabant, corporibus. Ergo spatium, non exigit essentialiter inherere materiæ extensæ. Ergo spatium, nec est ipsa materia extensa; nec est aliquod accidens modale materiæ extensæ. Q. E. D.